

Добровольча діяльність в олімпійському спорті

Ірина Бойко, Лідія Радченко

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

ABSTRACT

Volunteerism in the Olympic sport

Iryna Boiko, Lidiia Radchenko

Objective: to examine the trends in establishment and development of the volunteer movement in the system of Olympic sport and to justify the ways to involve various segments of the Ukrainian population in volunteering. **Methods.** Analysis of specialized literature, documentary materials, and Internet resources, historical and logical analysis, structural and functional analysis, surveying, methods of mathematical statistics. **Results and conclusions.** The study identified the main trends that are inherent in the Olympic volunteer movement, in particular the important role of the latest computer technologies; an expanding of the range of functional responsibilities and an increase in the total number of people wishing to assist in the organization of the Olympic Games; an increase in the percentage of foreigners among volunteers of the event; a decrease in the mean age of volunteers; a strengthening of the rules for selecting and expanding the content of training programs for Olympic volunteers with each Olympic cycle. The areas of volunteers' activities at the Olympic Games were examined, in the framework of which it is appropriate to carry out their training: interaction with IOC, NOC, ISF; coordination of arrivals and departures; participation in ceremonies; assistance to the organization of doping control; provision of protocol services to officials; technological support; assistance to the work of media-centers; coordination of transportation services; assistance to the accreditation service; volunteering at the Olympic events; linguistic services; catering services. The promising ways for the development of volunteer activity in Ukraine as a component of the development of the Olympic movement were justified and their effectiveness was determined: creation of the sections on volunteer activities on sports organizations' websites; development and implementation of special educational programs; development of measures aimed at attracting people to volunteering; creation of volunteer training centers; inclusion of the topic "Sports and Olympic volunteering" into educational programs of educational institutions; coverage of sports volunteering issues in textbooks on physical education for educational institutions; carrying out the studies on the issues of sports volunteering in educational institutions; promotion of the volunteer movement in the media; establishing links between sports and volunteer organizations; introduction of the practice of engaging sports volunteers to other areas of voluntary assistance.

Keywords: volunteer, volunteer at the Olympic games, the Olympic sport.

АННОТАЦИЯ

Добровольческая деятельность в олимпийском спорте

Ирина Бойко, Лидия Радченко

Цель: исследовать тенденции становления и развития добровольческого движения в системе олимпийского спорта и обосновать пути привлечения к добровольческой деятельности представителей разных слоев населения Украины.

Методы: анализ специальной литературы, документальных материалов, материалов сети Интернет, историко-логический анализ, структурно-функциональный анализ, опрос, методы математической статистики.

Результаты и выводы: в ходе исследования были определены основные тенденции, присущие олимпийскому добровольческому движению, в частности – важная роль новейших компьютерных технологий; расширение круга функциональных обязанностей и увеличение общего количества лиц, желающих оказывать помощь в организации Олимпийских игр; увеличение процентной части иностранцев среди волонтеров мероприятия; снижение среднего возраста добровольцев; ужесточение правил отбора и расширение содержания программ подготовки олимпийских добровольцев с каждым олимпийским циклом. Исследованы направления работы добровольцев Олимпийских игр, в рамках которых целесообразно осуществлять их подготовку: взаимодействие с МОК, НОК, МСФ; координация прибытия и отъезда; участие в церемониях; помощь в организации допинг-контроля; протокол-работа с официальными лицами; технологическая поддержка; помощь в работе пресс-центров; координация работы транспорта; аккредитация; обслуживание мероприятий на Олимпийских играх; лингвистические услуги и услуги по организации питания. Обоснованы перспективные пути развития добровольческой деятельности как составляющей развития олимпийского движения в Украине и определена их эффективность: создание на сайтах спортивных организаций разделов, посвященных добровольческой деятельности; разработка и внедрение специальных учебных программ; разработка мероприятий, направленных на привлечение добровольцев к осуществлению волонтерской помощи; создание центров подготовки волонтеров; включение темы «Спортивное и олимпийское волонтерство» в учебные программы учебных заведений; освещение вопросов спортивного волонтерства в учебниках по физической культуре для учебных заведений; проведение исследований по проблемам спортивного волонтерства в образовательных учреждениях; пропаганда волонтерского движения в СМИ; налаживание связей между спортивными и волонтерскими организациями; введение практики привлечения спортивных волонтеров к другим направлениям осуществления добровольной помощи.

Ключевые слова: доброволец, волонтер, Олимпийские игры, олимпийский спорт.

Постановка проблеми. Підготовка спортивних заходів міжнародного рівня вимагає мобілізації ресурсів країни-організатора, і ресурсів не тільки фінансових і матеріальних, а й людських. У зв'язку з цим альтернативою залучення оплачуваних фахівців є розвиток спортивного добровольчого руху. Добровольці не вимагають за свою роботу грошової винагороди і можуть виконувати найрізноманітнішу роботу.

Аналіз літературних джерел, присвячених питанням організації добровольчої діяльності, у тому числі і в олімпійському русі та олімпійському спорті, дозволяє зазначити, що ці питання не оминули увагою як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Так, восьмий президент МОК Жак Рогге пропонує розглядати розвиток олімпійського волонтерства як стратегію, обумовлену поширенням олімпійського руху в світі та його глобалізацією [14]. В роботах І. Когут, Є. Гончаренка [4], Н. Ларіонової [5] розкрито історичні аспекти розвитку олімпійського волонтерства та обґрунтовано його динаміку; Дж. Алленом та М. Бартлом виділено відмінні особливості олімпійського волонтерства від волонтерства взагалі [9]. І. Лазоні та Д. Лукогіанні розглядають соціологічний аспект підготовки молоді до волонтерської роботи під час проведення Олімпійських ігор [11]. В роботі Я. Спанодіакіуса проаналізовано процеси формування і впливу соціально значущих чинників на ефективність підготовки, функціонування та взаємодії різних суб'єктів волонтерського руху [15]. На офіційних сайтах як Олімпійських ігор, так і інших спортивних змагань, періодично з'являється інформація, присвячена питанням організації відбору та особливостям підготовки спортивних волонтерів.

Добровольча діяльність стає невід'ємною частиною розвитку сфери фізичної культури і спорту України у зв'язку з регулярним проведенням великих міжнародних заходів, серед них: чемпіонат Європи з футболу, чемпіонат світу з фехтування, що проходили у 2012 р., чемпіонат світу з художньої гімнастики 2013 р., чемпіонат світу з хокею (дивізіон ІА) – 2017 та ін.

Для України актуальним стає міжнародний досвід з підготовки волонтерів для надання допомоги в організації та проведенні подібного роду змагань. Проте вітчизняна система підготовки кадрів туризму та сервісу для обслуговування масштабних спортивних заходів, яка склалася на початок ХХІ ст., не повною мірою відповідає соціально-економічним умовам України, процесам комерціалізації та професіоналізації, що відбуваються у світовому спорті. Сучасна ситуація актуалізує проблему підготовки кадрів, які здатні надавати різні види послуг на високому соціально-культурному рівні під час проведення великих міжнародних спортивних змагань.

Мета дослідження – дослідити тенденції становлення та розвитку добровольчого руху в системі олімпійського спорту та обґрунтувати шляхи залучення до добровольчої діяльності представників різних верств населення України.

Методи дослідження: аналіз спеціальної літератури, документальних матеріалів, матеріалів мережі Інтернет, історико-логічний аналіз, структурно-функціональний аналіз, опитування, експертне опитування, методи математичної статистики.

Результати дослідження. Дослідження проблеми розвитку добровольчого руху дозволяє зазначити, що це соціальне явище має давню історію [5]. Першими добровольцями вважають самаритян, які надавали допомогу нужденним. Більш впевнено про розвиток добровольчого руху говорять з середини ХІХ ст., а саме, з 1859 р., коли А. Дюран запропонував створити Червоний Хрест – організацію, що працювала на добровольчих засадах і надавала першу медичну допомогу полоненим і пораненим. А. Дюран також сформулював принципи, якими керуються добровольчі організації всього світу [1, 6].

Становлення добровольчої діяльності в сучасному олімпійському спорті розпочинається з моменту підготовки до проведення Ігор І Олімпіади (1896 р., Афіни, Греція).

В історії олімпійського волонтерства фахівці виділяють декілька етапів: 1924 р. – вперше як добровільних помічників організатори Олімпійських Ігор залучили загони скаутів та підрозділи регулярної армії; 1952 р. – істотне розширення кола функціональних обов'язків, які виконувались олімпійськими добровольцями; з 1980 р. – поступове формування сучасної моделі олімпійського волонтера; з 1992 р. і до сьогодні поняття «волонтер» офіційно включено в документацію організаційних комітетів Олімпійських ігор; налагоджено систему підготовки волонтерів та їх залучення із зарубіжних країн [4, 8].

Організація добровольчої діяльності в Україні базується на законах «Про соціальні послуги» та «Про волонтерську діяльність», питання добровільництва також мають місце в законі «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», в розпорядженнях Кабінету Міністрів України тощо.

Вперше питання залучення та підготовки спортивних волонтерів в Україні серйозно постало в 2010 р., у зв'язку з підготовкою до проведення чемпіонату Європи з футболу 2012 р. Проблема залучення та підготовки осіб, здатних на добровільній основі здійснювати допомогу в організації та проведенні спортивних заходів, періодично виникає у зв'язку з необхідністю організації великих міжнародних змагань, які проходять у різних містах України. Це, у свою чергу, обумовлює необхідність обґрунтування шляхів залучення, визначення умов та розробки програм підготовки волонтерів спортивних заходів.

Шляхом аналізу динаміки розвитку добровольчої діяльності в системі олімпійського спорту, узагальнення матеріалу, що існує, проведення бесід із фахівцями було виділено основні тенденції, притаманні сучасній олімпійській добровольчій діяльності: збільшення як загальної кількості осіб, які виявили бажання здійснювати допомогу в організації Олімпійських ігор, так і кількості осіб,

які приїхали з інших країн; розширення кола функціональних обов'язків; зниження віку олімпійських добровольців; зростання ролі новітніх технологій у залученні, підготовці та роботі з волонтерами; посилення правил та збільшення критеріїв при відборі олімпійських добровольців; розширення змісту програм підготовки з кожним олімпійським циклом.

Синтез та узагальнення інформації, аналіз матеріалів організаційних комітетів різних Олімпійських ігор, проведення бесід із фахівцями дозволили виділити 17 основних напрямів, що мають місце в організації роботи волонтерів у системі олімпійського руху: взаємодія з національними олімпійськими комітетами; взаємодія з Міжнародним олімпійським комітетом; координація прибуття і від'їзду делегацій і окремих осіб; церемонії; спорт; допінг-контроль; протокол; медобслуговування; технології; робота преси; транспорт; акредитація; обслуговування заходів на Олімпійських іграх; лінгвістичні послуги; послуги з організації харчування; розміщення; керування олімпійським селищем.

Вивчення міжнародного досвіду відбору і програм підготовки олімпійських волонтерів, синтез і узагальнення інформації, бесіди з фахівцями і волонтерами Олімпійських ігор дозволили виділити шляхи організації підготовки добровольців, які були представлені у вигляді таких самостійних етапів, як підготовчий; організація відбору; організація підготовки (табл. 1).

Наступним кроком роботи було дослідження проблем підготовки та обґрунтування шляхів їх подолання. Із цією метою було розроблено анкету та проведено опитування волонтерів XXII зимових Олімпійських ігор 2014 р. (рис. 1).

Дослідження свідчать, що найбільш значущими респонденти вважають проблеми організаційного характеру (7,1 бала); далі – проблеми, пов'язані з відсутністю досвіду роботи у даному напрямі (7,0 бала) та з особливостями взаємин зі спортсменами і глядачами (5,9 бала). Найменш значущими респонденти вважають відсутність знань про спорт (3,4 бала) і проблеми мовного характеру (2,7 бала). Серед проблем, що потрапили в групу

ТАБЛИЦЯ 1 – Шляхи організації підготовки волонтерів Олімпійських ігор

Підготовчий етап	Терміни етапу
Визначення мети, завдань і формату проведення майбутнього спортивно-масового олімпійського заходу Складання переліку об'єктів, на яких необхідна допомога волонтерів Визначення оптимальної кількості волонтерів для забезпечення якості проведення заходу Визначення бюджету для організації відбору, підготовки і забезпечення ефективної роботи волонтерів Визначення умов роботи волонтерів Складання переліку організацій, на яких буде покладено забезпечення підготовки волонтерів	Не пізніше, ніж за два роки до проведення заходу
Організація відбору	
Ознайомчий етап	
Створення на сайті заходу сторінки, присвяченої волонтерській діяльності Розміщення на інтернет-сторінці заходу вимог до кандидатів у волонтери (вік, кваліфікація, знання мов, стан здоров'я тощо) Розміщення на інтернет-сторінці заходу анкети для бажаючих здійснювати добровільну допомогу в організації та проведенні майбутнього заходу Опис умов роботи (орієнтовний графік роботи, умови харчування, проживання, медичний супровід, наявність бонусної системи заохочення кращих волонтерів тощо)	За два роки до проведення заходу
Попередній відбір	
Обробка анкет кандидатів Складання попередніх списків Здійснення контакту з кандидатами, проведення співбесіди Формування основного і резервних списків	Не пізніше, ніж за півтора року до проведення заходу
Основний відбір	
Тестування кандидатів (психологічне, мовне, підготовленості) Складання списків волонтерів	За рік до початку заходу
Організація підготовки	
Розробка програм навчання і тестування знань Підготовка педагогічних кадрів Підготовка дидактичного матеріалу	За два роки до початку заходу
Основна підготовка	
Проведення модульного навчання кандидатів Оцінка засвоєння матеріалу, що вивчався	За півроку до початку заходу
Інструктаж на об'єктах роботи	
Проведення інструктажу на об'єктах майбутньої роботи Організація роботи волонтерів на попередніх тестових змаганнях, що проходять на об'єктах	За тиждень до початку заходу

«ваш варіант», респонденти виділили проблеми адаптації й акліматизації, непередбачені стреси, міжособистісні конфлікти тощо.

Результати проведеного опитування дозволили виділити найбільш ефективні шляхи подолання проблем, які мають місце в роботі волонтерів Олімпійських ігор, а також ряду інших великих міжнародних змагань (рис. 2).

На думку респондентів, одним з найбільш ефективних шляхів вирішення проблем (5,8 бала), які мають місце в організації роботи добровольців, є зміна правил їх відбору; далі – розробка шляхів удосконалення програм підготовки волонтерів Олімпійських ігор (4,8 бала); розробка програм і проведення спеціалізованих мовних курсів (4,0 бала); розробка, організація і проведення заходів, спрямованих на формування командного духу (3,1 бала) тощо. Серед шляхів подолання проблем, які увійшли в групу «ваш варіант», респонденти відзначили такі: залучення більшої кількості волонтерів, формування команд, які працюють на об'єктах, за бажанням самих добровольців тощо.

Аналіз організації процесу відбору та підготовки волонтерів в Україні дозволяє зазначити, що у нашій країні не існує єдиної системи роботи зі спортивними волонтерами.

Опитування фахівців НОК України дозволяє зазначити, що до волонтерської допомоги НОК України передусім залучаються студенти закладів вищої освіти, представники спортивних федерацій, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спортивних товариств та відомств, окремі спортсмени-олімпійці та ін. Проте відсоток студентської молоді значно перевищує інші групи осіб, які залучаються до волонтерської роботи.

Наступним кроком дослідження було визначення кола проблем, що мають місце в організації процесу роботи з особами, які виявили бажання виконувати обов'язки волонтерів спортивно-масових заходів, котрі відбуваються за підтримки НОК України чи які проводить НОК. З цією метою було проведено експертизу оцінку за участю десяти фахівців – співробітників НОК. Об'єктами експертизи були проблеми, що мають місце в діяльності НОК України під час роботи з особами, які виявили бажання чи були залучені до виконання обов'язків волонтера спортивно-масового заходу. Експерти присвоювали об'єкту експертизи ранг у порядку покращення його значущості (від 6 до 1); коефіцієнт конкордації $W = 0,895$, експертиза відбулася, думки експертів узгоджені (табл. 2).

На підставі результатів досліджень було визначено пріоритетні напрями розвитку волонтерської діяльності як складової розвитку олімпійського руху в Україні:

- створення на сайтах НОК України та його регіональних відділень і національних спортивних федерацій розділів, присвячених особливостям (термін, функціональні обов'язки, графік роботи та ін.) волонтерської діяльності в рамках майбутніх спортивно-масових заходів та спортивних змагань;

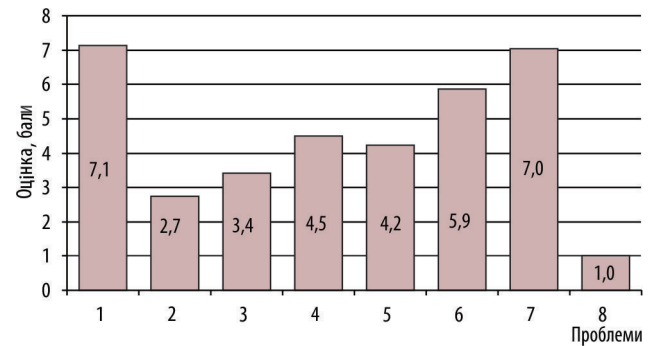

РИСУНОК 1 – Проблеми, що мали місце в роботі олімпійських волонтерів: 1 – проблеми організаційного характеру; 2 – проблеми мовного характеру; 3 – відсутність знань про спорт; 4 – проблема взаємовідносин усередині команди волонтерів; 5 – напружений графік роботи; 6 – проблеми взаємин зі спортсменами і глядачами; 7 – відсутність досвіду роботи в даному напрямку; 8 – ваш варіант

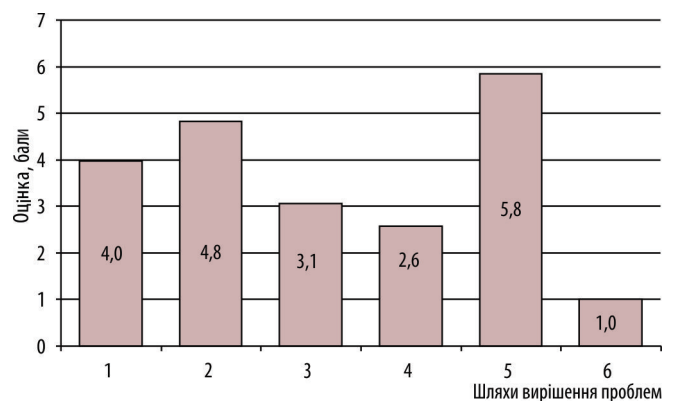

РИСУНОК 2 – Найбільш ефективні шляхи вирішення проблем, що мають місце в роботі добровольців Олімпійських ігор та інших міжнародних змагань: 1 – організація попередніх спеціалізованих мовних курсів; 2 – зміна змісту програми навчальних тренінгів; 3 – проведення заходів, спрямованих на формування командного духу у добровольців; 4 – регламентування часу роботи і відпочинку добровольців; 5 – зміна правил відбору добровольців; 6 – ваш варіант

- розробка навчальних програм та впровадження їх в роботу НОК України, його регіональних відділень, національних спортивних федерацій та ін.;

- складання на базі установи, що потребує волонтерської допомоги, списку осіб, які здатні здійснювати її на регулярній основі;

- розробка заходів, спрямованих на заохочення добровольців до здійснення волонтерської допомоги (за-

ТАБЛИЦЯ 2 – Експертна оцінка проблем ($W = 0,895$), що мають місце в діяльності НОК України під час роботи з особами, які виявили бажання виконувати обов'язки волонтера ($n = 10$)

Об'єкт експертизи	$\bar{x}$	S	Me	25 %	75 %
Відсутність досвіду роботи в даному напрямку	5,35	0,5	5	5	6
Відсутність знань про олімпійський спорт	5,40	0,8	6	5	6
Низька мотивація для волонтерської діяльності	3,80	0,4	4	4	4
Слабка координація волонтерського руху в Україні	3,45	1,1	3	3	3
Мовний бар'єр	2,00	0	2	2	2
Ваш варіант	1,00	0	1	1	1

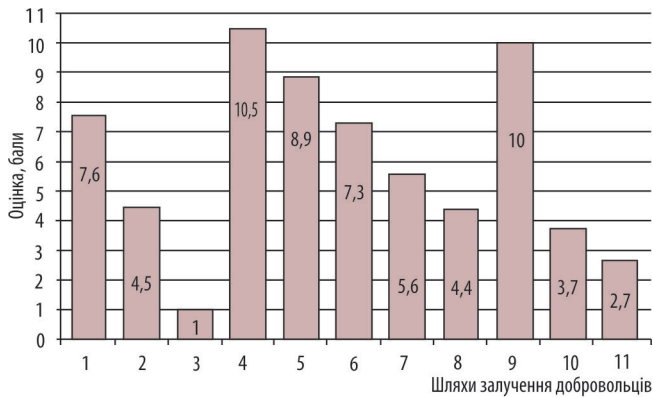

РИСУНОК 3 – Шляхи залучення добровольців до здійснення допомоги в організації та проведенні спортивно-масових заходів в Україні:

1 – створення на сайтах організацій розділів, присвячених залученню добровольців; 2 – розробка навчальних програм та впровадження їх в роботу спортивних установ; 3 – створення в установі, що потребує добровольчої допомоги списку осіб, які здатні здійснювати її на регулярній основі; 4 – розробка заходів, спрямованих на заохочення добровольців до здійснення допомоги; 5 – створення центрів підготовки добровольців на базі профільних закладів вищої освіти; 6 – включення теми «Спортивне й олімпійське волонтерство» до навчальних програм закладів освіти; 7 – висвітлення питань спортивного волонтерства у фахових підручниках; 8 – проведення наукових досліджень з проблем спортивного волонтерства; 9 – здійснення пропаганди спортивного добровольчого руху в ЗМІ; 10 – налагодження зв'язків між спортивними та волонтерськими організаціями щодо співпраці з підготовки добровольців; 11 – запровадження практики залучення спортивних волонтерів до інших напрямків добровільної допомоги

прошення їх на зустрічі зі спортсменами та на змагання як глядачів, надсилання добровольцям вітань через соціальні мережі та ін.);

- створення центрів підготовки волонтерів НОК України на базі профільних закладів вищої освіти;

- включення теми «Спортивне й олімпійське волонтерство» до навчальних програм з фізичної культури для загальноосвітніх шкіл та закладів вищої освіти; а для закладів освіти, які готують фахівців для сфери фізичної культури і спорту, включення питань, пов'язаних з олімпійським волонтерством, у навчальний матеріал базових дисциплін;

- висвітлення питань спортивного волонтерства у підручниках з фізичної культури для закладів вищої освіти та загальноосвітніх шкіл, у підручниках з олімпійсько-го спорту для профільних закладів вищої освіти;

- проведення наукових досліджень з проблем спортивного волонтерства;

- здійснення пропаганди волонтерського руху в засобах масової інформації, під час проведення заходів НОК України та спортивних заходів;

- налагодження зв'язків між спортивними організаціями та місцевими і регіональними громадськими волонтерськими організаціями для здійснення співпраці з підготовки добровольців;

- запровадження практики залучення спортивних волонтерів до інших напрямків добровільної допомоги.

Наступним кроком дослідження було проведення експертного опитування щодо ефективності визначених шляхів (рис. 3.).

Результати експертного опитування свідчать, що найефективнішим серед інших шляхів залучення до-

бровольців до організації та проведення спортивно-масових заходів, котрі відбуваються як складова розвитку олімпійського руху в Україні, респонденти вважають розробку зацікавленою в отриманні добровільної допомоги установою заходів, спрямованих на заохочення різних верств населення до здійснення цієї допомоги (10,5 бала), а також залучення ЗМІ до висвітлення особливостей майбутніх спортивних змагань та надання інформації щодо необхідності волонтерської допомоги (10,0 бала); важливим є також створення центрів підготовки спортивних волонтерів на базі закладів вищої освіти (8,9 бала), а також висвітлення інформації щодо необхідності у волонтерській допомозі на сайтах спортивних установ (7,6 бала) перед спортивними заходами та ін.

В рамках дослідження було розроблено навчальну програму курсу «Організаційно-методичні засади підготовки волонтерів спортивних змагань». Інформаційний обсяг навчальної дисципліни складається з п'яти тем, кожна з яких має змістове наповнення:

- предмет, зміст та загальні поняття дисципліни «Організаційно-методичні засади підготовки волонтерів спортивних змагань»: предмет та зміст курсу; причини введення курсу; загальні поняття курсу;

- спорт у сучасному суспільстві: структура сучасного спортивного руху; різновиди спортивних змагань; церемонії спортивних змагань; видатні спортсмени сучасності;

- Україна в сучасному суспільстві: історія України; національні традиції; національні здобутки; особливості національної кухні; найкращі спортсмени України;

- волонтер спортивного заходу: історія спортивного волонтерства, роль та обов'язки волонтерів спортивних змагань, функції волонтерів, вимоги до волонтерів;

- етикет поведінки на спортивному змаганні: імідж та правила поведінки волонтерів спортивних заходів; попередження конфліктів, пов'язаних з дискримінацією; санкції до порушників; охорона праці.

Запропонований матеріал дозволив доповнити лекційний матеріал з дисциплін «Фізична культура», «Теорія і методика здоров'я», «Теорія і методика викладання спортивних та рухливих ігор», що викладаються на кафедрі фітнесу, рекреації та реабілітації Національного університету державної фіскальної служби України, теми для самостійної роботи у вигляді рефератів (добровольча діяльність у сучасному суспільстві; історія розвитку олімпійського руху; видатні спортсмени України та ін.) та практичних завдань.

Опитування студентської молоді (n = 20), яка проходила навчання за запропонованим матеріалом, дозволили вивчити питання ефективності впровадження у процес навчання студентів розробленого матеріалу, зокрема відзначити позитивні зміни у ставленні респондентів до здійснення волонтерської допомоги (рис. 4.).

Перевагою вивчення матеріалу за напрямом «Організаційно-методичні засади підготовки волонтерів спор-

тивних змагань» респонденти вважають те, що отримані знання можуть допомогти у подальшій професійній діяльності, зокрема, найбільше зацікавлення викликали питання, пов'язані з етикетом поведінки волонтера спортивного заходу, майстер-класи, спрямовані на організацію роботи в команді та ін. Крім того, респонденти відмітили, що заняття з дисципліни сприяли встановленню більш дружніх відносин в академічних групах. Респонденти зазначили, що навчання за програмою позитивно вплинуло на виконання добровольцями їхніх функціональних обов'язків під час проведення спортивних заходів.

Дослідження процесу залучення волонтерів до організації та проведення спортивних змагань дозволяють зазначити, що в нашій країні найчастіше волонтерської допомоги у проведенні спортивно-масових заходів як складової розвитку олімпійського руху вимагають федерації з видів спорту, Національний олімпійський комітет України та його регіональні відділення. Тому наступним кроком роботи була розробка програм підготовки олімпійських волонтерів для зазначених установ. Як експеримент програму підготовки олімпійських волонтерів на базі громадських спортивних установ було впроваджено в роботу Київського регіонального відділення НОК України, Національної федерації фехтування України, Федерації греко-римської боротьби України, Федерації вільної боротьби України, а також Федерації хортингу.

Розроблена програма підготовки спортивних волонтерів для громадських спортивних установ нашої країни складається з таких розділів:

- загальна інформація про захід;
- країна та місто-господар спортивного заходу;
- волонтер заходу;
- етикет поведінки під час роботи;
- символіка заходу;
- квитки;
- транспорт;
- локації роботи волонтерів;
- перелік послуг на об'єкті;
- інформація для глядачів заходу;
- функції волонтерів заходу.

Отримані в процесі експертного опитування результати дозволяють говорити про ефективність розробленої програми та доцільність впровадження навчальної дисципліни «Організаційно-методичні засади підготовки волонтерів спортивних змагань» в освітній процес закладів вищої освіти.

Дискусія. Проведені дослідження дозволили: підтвердити дані відносно соціальної значущості та економічної вигоди залучення добровольців до організації та проведення міжнародних спортивно-масових заходів; доповнити дані щодо історії розвитку добровольчого руху в системі олімпійського спорту, організації роботи, програм та умов навчання олімпійських добровольців; встановити напрямки, за якими доцільно здійснювати підготовку олімпійських волонтерів; розробити алгоритм

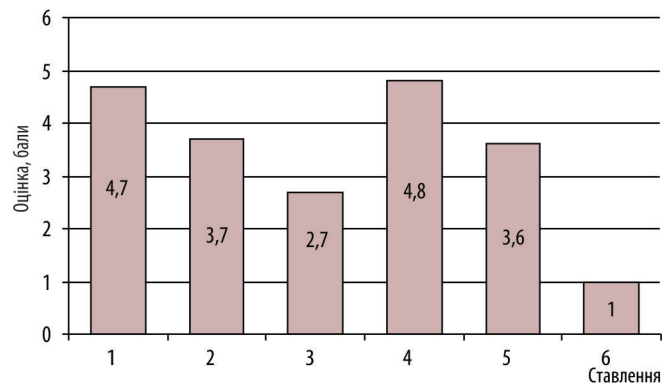

РИСУНОК 4 – Зміни, що відбулись у ставленні студентської молоді до виконання обов'язків волонтера після прослуховування навчального матеріалу за напрямом «Організаційно-методичні засади підготовки волонтерів спортивних змагань»: 1 – зрозумів соціальну важливість здійснення добровільної допомоги; 2 – поглибив знання з історії волонтерської діяльності, історії спортивного та волонтерського руху; 3 – перейнявся ідеями олімпійського руху; 4 – набув знання та вміння, що можуть допомогти у подальшій професійній діяльності; 5 – змінив ставлення до волонтерської діяльності; позитивно ставлюсь до здійснення волонтерської допомоги; 6 – ваш варіант

підготовки олімпійських волонтерів, спрямований на покращення процесу їх залучення, навчання та контролю за їхньою роботою та визначити перспективні шляхи залучення та підготовки волонтерів із представників різних верств населення до участі в організації та проведенні спортивних заходів в Україні; розробити програми підготовки олімпійських волонтерів в Україні.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні теоретико-методичних засад організації роботи центру підготовки олімпійських волонтерів в Україні.

Висновки

1. Волонтерська діяльність відіграє значну роль, дозволяючи не тільки заощадити істотну частину бюджету на проведення змагань (близько 20 %), а й вирішити основні завдання організаційного комітету заходу. Вивчення наукових праць, присвячених добровільчій діяльності в олімпійському спорті, дозволило виділити три напрями робіт: історичний (пов'язаний з ключовими датами залучення волонтерів до допомоги в організації змагань), статистичний (розкриває кількісні показники участі волонтерів в організації та проведенні різних змагань) і соціально-філософський (обґрунтовує соціальну значущість залучення і роботи волонтерів як для безпосереднього заходу в цілому, так і для самих волонтерів).

2. Основними тенденціями, притаманними сучасному олімпійському волонтерству, є: роль новітніх комп'ютерних технологій; розширення кола функціональних обов'язків та збільшення загальної кількості осіб, які виявили бажання здійснювати допомогу в організації Олімпійських ігор; збільшення відсоткової частини (до 10 %) іноземців серед волонтерів заходу; зниження середнього віку волонтерів; посилення правил відбору та розширення змісту програм підготовки олімпійських волонтерів з кожним олімпійським циклом.

3. Основними напрямками, у рамках яких доцільно здійснювати підготовку олімпійських добровольців

є: взаємодія з МОК, НОК, МСФ; координація прибуття і від'їзду гостей та учасників, роботи транспорту; участь у церемоніях; допомога в організації допінг-контролю; протокол-робота з офіційними особами; технологічна підтримка; допомога в роботі прес-центрів; акредитаційна робота; обслуговування заходів на Олімпійських іграх; лінгвістичні послуги; послуги з організації харчування.

4. Пріоритетний шляхами розвитку волонтерської діяльності як складової розвитку олімпійського руху в Україні, є: розробка заходів, спрямованих на заохочення добровольців до волонтерської допомоги; здійснення пропаганди волонтерського руху в засобах масової інформації; створення центрів підготовки волонтерів на базі профільних закладів вищої освіти; створення на сайтах спортивних установ розділів, присвячених особливостям волонтерської діяльності в рамках майбутніх спортивно-масових заходів та спортивних змагань;

включення теми «Спортивне й олімпійське волонтерство» до навчальних програм закладів освіти; висвітлення питань спортивного волонтерства у підручниках з фізичної культури для закладів вищої освіти та загальноосвітніх шкіл, підручниках з олімпійського спорту для профільних закладів вищої освіти; розробка спеціальних навчальних програм та впровадження їх в роботу спортивних установ; проведення досліджень з проблем спортивного волонтерства в науково-дослідних інститутах і закладах вищої освіти; налагодження зв'язків між спортивними організаціями, місцевими та регіональними громадськими волонтерськими організаціями для здійснення співпраці з підготовки добровольців; запровадження практики залучення спортивних волонтерів до інших напрямів волонтерства; складання в установі, що потребує волонтерської допомоги, списку осіб, які здатні здійснювати її на регулярній основі.

■ Литература

1. Євтуха ВБ, Гаркавенко ЗО. *Основи волонтерської діяльності [Principles of volunteer activity]*: навчально-методичний посібник. Київ: Фенікс; 2012. 208 с.
2. Заверико НВ. *Організація роботи служби волонтерів [Organization of the work of volunteer service]*: метод. реком. Запоріжжя: ЗДУ; 2005. 28 с.
3. Капська АЙ. *Стратегічний підхід до організації діяльності волонтерських груп [Strategic approach to the organization of the activities of volunteer groups]*. Соціальна робота: навч. посіб. Київ: Слово; 2011. с. 359–79.
4. Когут ІА, Гончаренко ЕВ. Волонтерское движение в спорте: проблемы и перспективы [Volunteer movement in sport: problems and prospects]. *Наука в олимпийском спорте*. 2010;2:131–41.
5. Ларіонова Н, Кратінова В, Караман О. Историко-феноменологичний аналіз волонтерства [Historical and phenomenological analysis of volunteering]. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2007;3:99–105.
6. Лях ТЛ. Планування залучення волонтерів як важливий компонент волонтерської програми [Planning for the involvement of volunteers as an important component of the volunteer program]. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013;23(282, 1):206–13.
7. Тихоновская ЯС, Мартиросова ТА, Евсюкова КМ. Спортивное волонтерство как одна из важных составляющих проведения спортивных состязаний международного уровня [Sports volunteering as one of the important components of international

- sports competitions]. *Вестник по педагогике и психологии Южной Сибири*. 2016;4: 48–55.
8. Томенко О. Генеза волонтерського руху Олімпійських ігор [Genesis of the Olympic volunteer movement]. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2017;2(58):93–7.
9. Allen JB, Bartle M. Sport event volunteers' engagement: management matters. *Managing Leisure*. 2014;19(1):36–50.
10. Burns L. The International Organizations and the Future of Volunteers. *Volunteers, Global Society and the Olympic Movement*, International Symposium Lausanne, International Olympic Committee (IOC); 2000. p. 55–9.
11. Lanzoni I, Lykogianni D. *The volunteers during and after the Olympic Games : Youth Camp and Olympic Education School programmes* [Internet]. Available from: <http://olympicstudies.uab.es/volunteers/lanzoni.html>.
12. May K. Comparison of volunteer motivations in different youth sport organizations. *European Sport Management Quarterly*. 2010;10:343–65.
13. Moragas M, Moreno A. *The evolution of volunteers at the Olympic Games. Global society and the Olympic movement*. Lausanne: International Olympic Committee; 2000. p. 133–54.
14. Rogge J. Volunteerism in sport. *Olympic Review*. 2001;Dec-Jan(XXVII, 42):3.
15. Spanoudakis Y. The cultural and moral dimension of volunteering at the Olympic Games of Athens 2004. International Olympic Academy. *IOA forty-fourth session. Ancient Olympia*; 2004. p. 103–7.

Адрес для корреспонденции:

Лидія Радченко — канд. наук по физ. воспитанию и спорту, доц., кафедра истории и теории олимпийского спорта, Национальный университет физического воспитания и спорта Украины; Украина, 03150, Киев, ул. Физкультуры, 1; <https://orcid.org/0000-0002-1004-3245>
4radchenko@gmail.com

Corresponding author:

Radchenko Lidiia — PhD in Physical Education and Sports, assistant professor, Department on History and Theory of Olympic Sport, National University of Ukraine on Physical Education and Sport; Ukraine, 03150, Kyiv, 1, Fizkultury Str.; <http://orsid.org/0000-0002-1004-3245>
4radchenko@gmail.com

Поступила 31.08.2018